

Využitie ľudových a umelých piesní v predprimárnom vzdelávaní

Dominika Sondorová¹
Natália Kovárová²

¹ Katedra hudby, Pedagogická fakulta, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Dražovská 4, 949 01 Nitra, dsondorova@ukf.sk

² Katedra hudby, Pedagogická fakulta, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Dražovská 4, 949 01 Nitra, nataliakovarova@gmail.com

Grant: UGA VI/2/2023

Název grantu: Uplatnenie ľudových a umelých piesní v predprimárnom a primárnom vzdelávaní

Oborové zamčrení: AM – Pedagogika a školství

© GRANT Journal, MAGNANIMITAS Assn.

Abstrakt Hudobný materiál predstavuje v hudobno-vzdelávacom procese jeden zo základných prostriedkov hudobnej komunikácie medzi učiteľom a dieťaťom. Kontakt dieťaťa s hudbou by mal smerovať k vytváraniu estetického vkusu a vzťahu k hudbe. Táto úloha úzko súvisí práve s výberom piesní, ktoré sú základným hudobným materiálom v počiatočnej hudobnej výchove. V predkladanom článku sa zameriavame na využitie ľudových a umelých piesní v kontexte predprimárneho vzdelávania. Na základe prieskumu zisťujeme preferenciu uplatnenia ľudovej a umelej piesne v hudobno-vzdelávacom procese predprimárneho vzdelávania v jednotlivých regiónoch SR.

Kľúčové slová Ľudová pieseň, umelá pieseň, hudobné činnosti, hudobná výchova, predprimárne vzdelávanie.

1. ÚVOD

Pieseň je najrozšírenejší hudobný druh. Ide o „kratšiu vokálnu skladbu pre sólový hlas, prípadne so sprievodom, vytvorenú na text, väčšinou na veršovo a stroficky viazaný.“ Uplatňuje sa v rôznych druhoch v rámci celých dejín ľudskej kultúry. Svojím textom môže vyjadrovať rôzne námety aj pocity človeka (Zenkl, 1990, s.176). Má bohatšiu melódiu a jej rytmus sa spravidla viaže k určitému metru (Poš, 1961, s. 258). Hlavným nositeľom hudobného obsahu piesne je melodika vokálneho typu. Melódia vyrastá z daností ľudskeho hlasu a má pregnantnú melodickú myšlienku. Staršie piesňové útvary vznikali prevažne v oblasti monofonickej hudby. Neskôr sa začal uplatňovať typ vokálnej melódie s inštrumentálnym sprievodom. Z formového hľadiska sa pieseň obmedzuje väčšinou na oblasť tzv. piesňových foriem – počnúc vetou, cez súvetie k malej dvojdielnosti, trojdielnosti, k piesňovým formám zloženým, k veľkej dvoj a trojdielnosti. V praxi sa pieseň triedi podľa rôznych kritérií. Najčastejšie však rozlišujeme piesne ľudové, umelé, sólové alebo viachlasé. Rovnako poznáme rôzne skupiny a žánre piesní podľa ich štýlového a obsahového zamerania alebo uplatnenia (BURLAS, 2006, s. 219).

2. PRIESKUM VYUŽITIA ĽUDOVÝCH A UMEĽÝCH PIESNÍ V PREDPRIMÁRNOM VZDELÁVANÍ

Práca s piesňou predstavuje v predprimárnom vzdelávaní najčastejšie používanú formu osvojovania si rôznych kompetencií. Učenie sa známych melódií prebieha najmä cez vokálne, rytmické,

inštrumentálne, hudobno-pohybové, perцепčné a hudobnodramatické činnosti. Ľudové a umelé piesne rozvíjajú elementárne hudobné schopnosti, zručnosti a návyky detí predškolského veku. Zároveň obsahujú rôzne slová a frázy, ktoré rozširujú slovnú zásobu detí. Taktiež pomáhajú rozvíjať hudobné vnímanie a schopnosť rozlišovať rôzne hudobné prvky. Mnohé detské piesne majú nielen poučný, ale aj zábavný text, vďaka čomu môžu zlepšiť náladu a uvoľniť napätie v kolektíve.

2.1 Cieľ prieskumu

Cieľom prieskumu bolo zistiť aktuálny stav využívania ľudových a umelých piesní v predprimárnom vzdelávaní vo vokálnych, inštrumentálnych, pohybových, perцепčných a hudobnodramatických činnostiach. Vzhľadom na uvedený hlavný cieľ prieskumu sme si stanovili čiastkové ciele:

- zistiť, ktoré piesne učitelia preferujú v hudobno-vzdelávacom procese,
- zistiť, aký druh piesne deti uprednostňujú.

2.2 Prieskumné otázky

Na základe prieskumného cieľa sme si vytýčili niekoľko prieskumných otázok:

1. Aká je periodicita využívania ľudových a umelých piesní v materských školách?
2. V ktorých činnostiach učitelia najviac využívajú ľudové a umelé piesne?
3. Aký druh piesne majú deti v obľube?
4. Ktorých interpretov detských populárnych piesní preferujú učitelia vo svojej práci?

2.3 Metódy prieskumu

Na dosiahnutie vymedzeného cieľa sme v prieskume použili metódu dotazníka. Podstatou danej metódy bolo získanie informácií o využívaní ľudových a umelých piesní v predprimárnom vzdelávaní. Na základe stanoveného prieskumného cieľa a otázok sme vytvorili dotazník, ktorý pozostával z troch častí. Vstupnú časť tvorila hlavička s oslovením respondentov a ich oboznámenie sa s cieľom prieskumu. Súčasťou tejto časti boli informácie o anonymite

dotazníka a spôsobe jeho vyplňania. Druhá časť dotazníka obsahovala uzavreté a poloopené otázky. Záver dotazníka tvorilo poďakovanie.

Pri analýze a vyhodnocovaní dotazníka sme využili percentuálne vyjadrenie výsledkov.

2.4 Prieskumný súbor

Prieskumný súbor tvorili učitelia materských škôl zo Západného, Stredného a Východného Slovenska. Do prieskumu sa zapojili respondenti z okresov Prešov, Galanta, Námestovo, Michalovce, Piešťany, Sabinov, Bratislava, Trebišov, Senec, Žilina, Trnava, Dolný Kubín, Bratislava, Nitra, Šaľa, Poprad, Púchov, Prievidza, Pezinok, Komárno, Kysucké Nové Mesto, Spišská Nová Ves, Bardejov, Levice, Košice, Zvolen, Krupina, Žilina, Trebišov, Partizánske, Malacky, Ružomberok, Čadca, Hlohovec, Lučenec, Trenčín, Považská Bystrica, Bytča, Vranov nad Topľou, Banská Bystrica, Brezno, Stará Ľubovňa, Liptovský Mikuláš, Rožňava, Martin, Snina, Dunajská Streda, Žarnovica, Skalica, Myjava, Senica.

2.5 Organizácia a priebeh prieskumu

Plánovanie prieskumu a vytvorenie dotazníka k danej téme sme uskutočnili v období od apríla do júna 2022. Realizácia hlavnej fázy prieskumu sa začala v auguste 2022 a trvala do decembra 2022. Počas tohto obdobia sme rozposlali dotazníky učiteľkám pôsobiacim v materských školách v rôznych okresoch Slovenska. Od januára 2023 prebiehala interpretácia zistení a spracovanie záverov.

2.6 Analýza a interpretácia výsledkov prieskumu

Pri analýze a interpretácii výsledkov sme sa zamerali na vyhodnotenie informácií, ktoré sme získali pomocou dotazníka. S vyhodnotením prinášame aj odpovede na vymedzené prieskumné otázky.

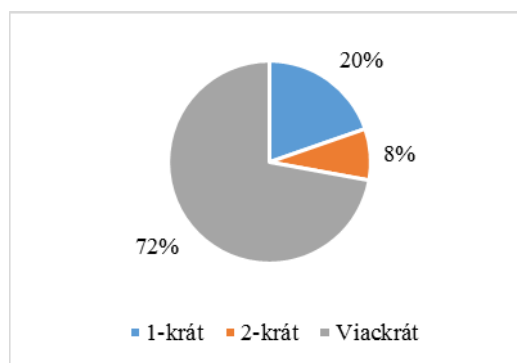
Vyhodnotenie dotazníka

Zber dát prebiehal elektronicky, pričom odkazy na dotazníkový formulár boli rozosielené prostredníctvom e-mailov – metódou stratifikovaného výberu. Pri vytváraní výskumnej vzorky sme oslovili respondentov z rôznych regiónov Slovenska, aby mali výsledky celonárodný charakter. Dotazník vyplnilo celkovo 161 respondentov pôsobiacich v materských školách v rôznych okresoch Slovenska. Nezaznamenali sme žiadne neúplné vyplnenie formulárov. Vyhodnotenie získaných údajov prebiehalo na základe percentuálneho vyjadrenia výsledkov.

Prvé štyri položky dotazníka zisťovali pohlavie respondentov, dĺžku ich praxe, miesto a okres výkonu práce. Do prieskumu sa zapojili výlučne ženy s rozličnou dĺžkou praxe. Zistili sme, že zo 100% respondentiek má 50% za sebou 0 až 10 rokov pedagogickej praxe. 33% opýtaných uviedlo dĺžku praxe od 11 do 20 rokov. Len 17% učiteliek uviedlo dĺžku praxe od 11 do 20 rokov. Väčšina respondentiek pôsobí v dedine (60%) a 40% opýtaných vyučuje v meste.

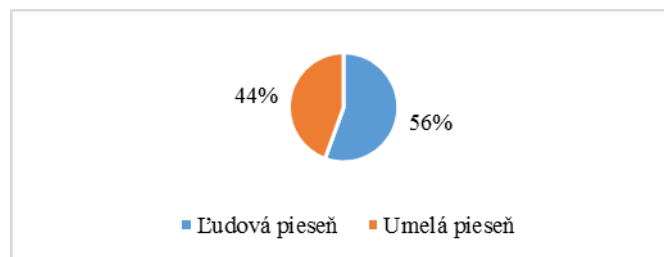
Západne Slovensko

Položka č. 5 (Graf 1) zisťovala, ako často učitelia MŠ využívajú piesne v rámci hudobno-výchovného procesu počas jedného týždňa. Z grafu vyplýva, že 72% (44) respondentiek využíva piesne pravidelne viackrát do týždňa, pričom 20% (12) učiteliek pracuje s piesňami len 1x týždenne. 8% (5) opýtaných uplatňuje pieseň 2x do týždňa.

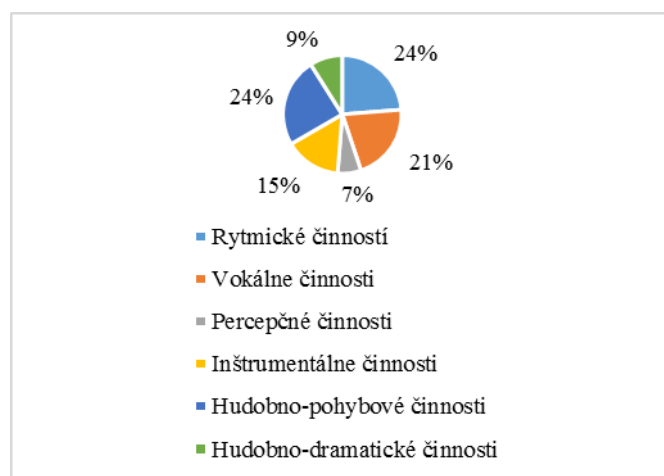
Graf 1 Využívanie piesní v hudobno-výchovnom procese

V položke č. 6 (Graf 2) nás zaujímalo, aké piesne preferujú respondenti vo svojej práci. Z grafu vyplýva, že najpreferovanejšou je ľudová pieseň. Túto možnosť označilo 56% opýtaných respondentiek. 44% učiteliek preferuje vo svojej práci skôr umelé piesne.

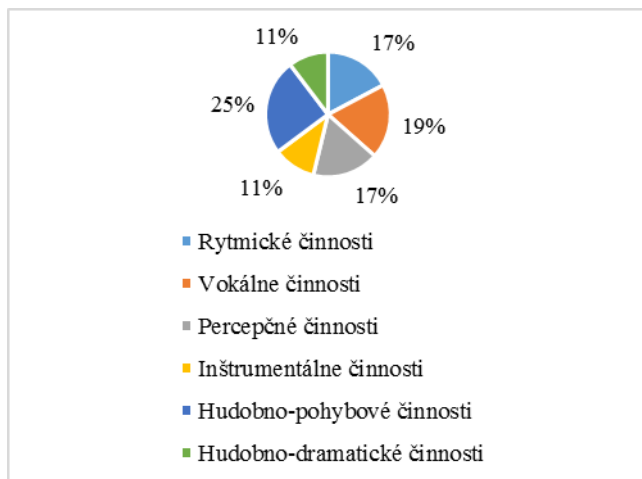
Graf 2 Preferencia piesne

Položka č. 7 (Graf 3) zisťovala, v ktorých hudobných činnostiach učitelia najčastejšie využívajú ľudové piesne. V uvedenom spracovaní výsledkov možno badať určitú vyváženosť v oblasti jednotlivých hudobných činností. Z grafu vyplýva, že najpreferovanejšie sú hudobno-pohybové a rytmické činnosti (24%). Iba 7% opýtaných pracuje s ľudovou piesňou počas percepčných činností.

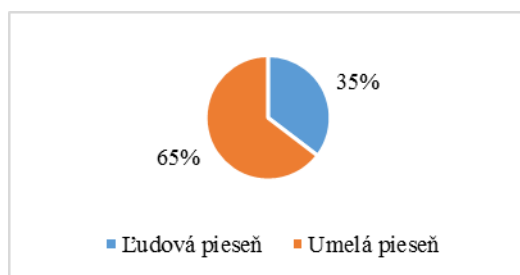
Graf 3 Využitie ľudovej piesne v hudobných činnostiach

Položka č. 8 (Graf 4) naopak skúmala, v ktorých hudobných činnostiach učitelia najčastejšie využívajú umelé piesne. V tejto oblasti sú umelé piesne najviac využívané v hudobno-pohybových (25%) a vokálnych činnostiach (19%).

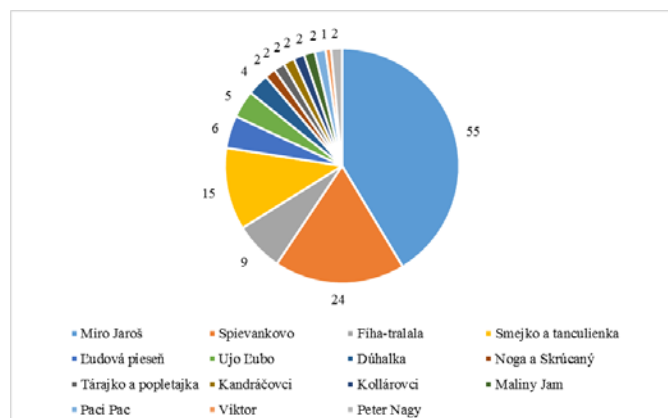
Graf 4 Využitie umelej piesne v hudobných činnostiach

Položka č. 8 (Graf 5) zisťovala, aký druh piesne majú deti v obľube. Podľa 65% respondentov deti preferujú skôr umelú pieseň. 35% označilo možnosť ľudovej piesne.

Graf 5 Obľúbenosť piesní u detí

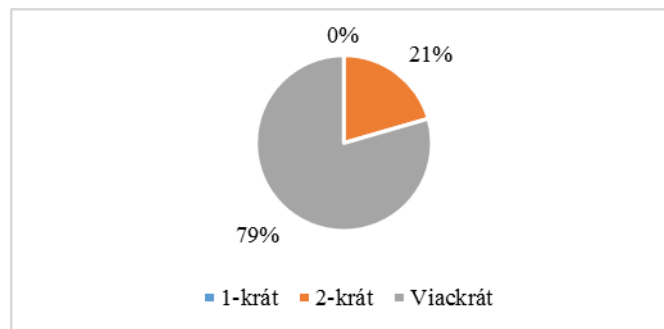
V poslednej položke dotazníka (Graf č. 6) sme sa zamerali na interpretov detských piesní. Z grafu vyplýva, že najpreferovanejším interpretom je Miro Jaroš. Uvedeného interpreta označilo celkovo 55 opýtaných respondentov z oblasti Západného Slovenska. Ďalej sa vo väčšej miere objavuje Spievankovo, Smejko a Tanculienka či Fíha tralala.

Graf 6 Interpreti detských piesní

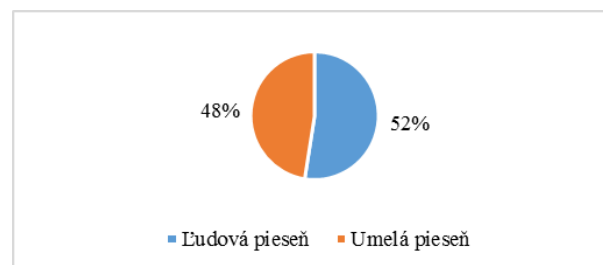
Stredné Slovensko

V oblasti Stredného Slovenska (Graf 7) sme z odpovedí respondentiek zistili, že 79% (32) učiteliek využíva piesne viackrát do týždňa. Zvyšných 21% (8) pracuje s piesňou 2x týždenne.

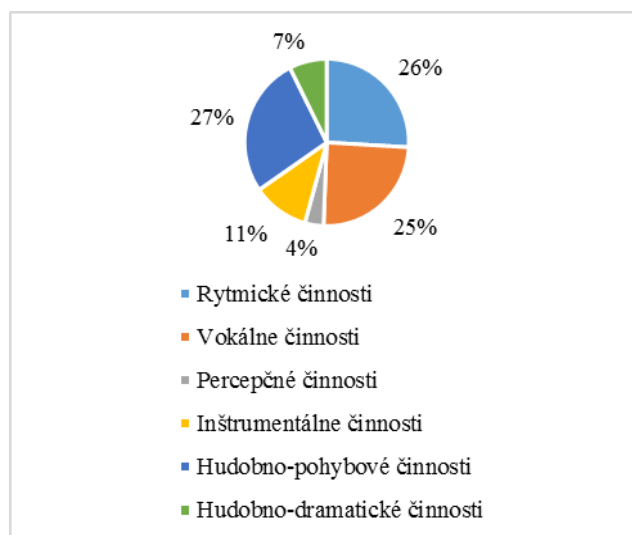
Graf 7 Využívanie piesní v hudobno-výchovnom procese

Pri položke č. 6 (Graf 8) možno konštatovať, že umelá pieseň sa v tejto oblasti Slovenska objavuje tesne za ľudovou piesňou. 52% respondentiek uviedlo, že pri práci s deťmi využíva viac ľudové piesne. 48% učiteliek označilo umelú pieseň.

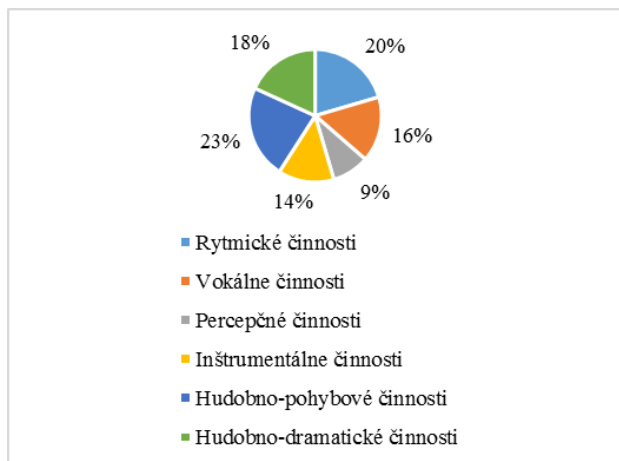
Graf 8 Preferencia piesne

V rámci položky č. 7 (Graf 9) sme zistili, že ľudové piesne sa najčastejšie využívajú v spojitosti s hudobno-pohybovými (27%), rytmickejšími (26%) a vokálnymi činnosťami (25%). Minimum učiteliek ich využíva pri hudobno-dramatických (7%) a percepčných (4%) činnostiach.

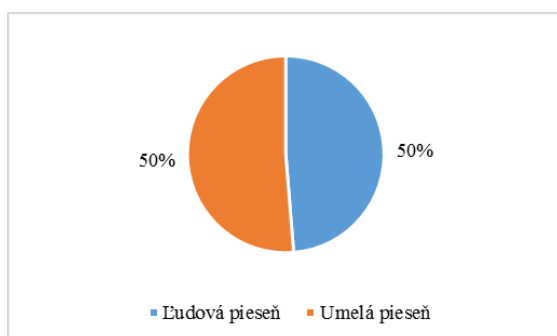
Graf 9 Využitie ľudovej piesne v hudobných činnostiach

V položke č. 8 (Graf 10) respondentky uviedli, že najčastejšie uplatňujú umelú pieseň pri hudobno-pohybových (23%), rytmickejších (20%) a hudobno-dramatických (18%) činnostiach. Minimum učiteliek (9%) s ňou pracuje počas percepčných činností.

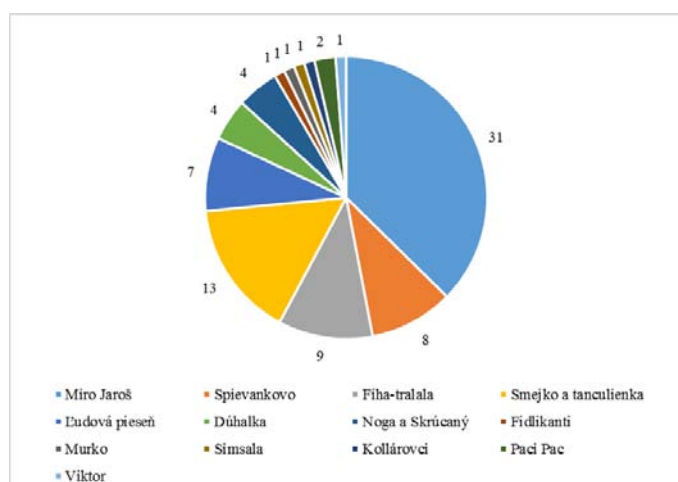
Graf 10 Využitie umelej piesne v hudobných činnostiach

Pri položke č. 9 (Graf 11) vyplynulo, že v oblasti Stredného Slovenska deti predškolského veku preferujú jednak ľudovú (50%), ako aj umelú (50%) pieseň.

Graf 11 Obľúbenosť piesní u detí

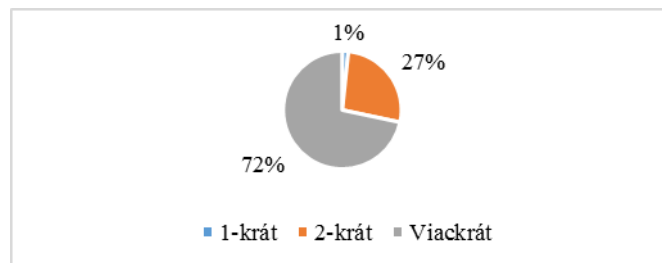
V položke č. 10 (Graf 12) sme z odpovedí respondentiek zistili, že najobľúbenejšími interpretmi v oblasti Stredného Slovenska sú Miro Jaroš (31 respondentiek) a Smejko a Tanculienka (13 respondentiek). Ďalej sa objavuje Fiha-tralala, Spievankovo či všeobecne ľudová pieseň.

Graf 12 Interpreti detských piesní

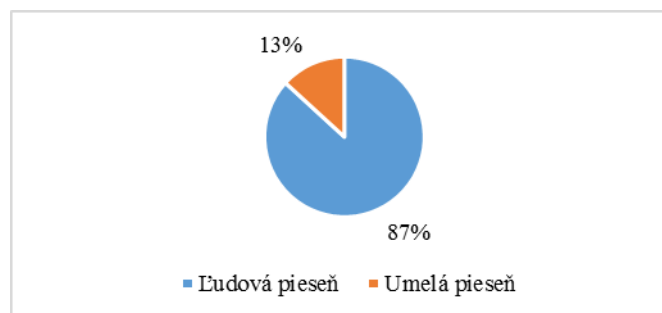
Východné Slovensko

Odpovede respondentiek z oblasti Východného Slovenska (Graf 13) opäť poukazujú na časté využívanie piesní v prostredí MŠ. Z grafu vyplýva, že 72% (43) respondentiek pracuje s piesňami viackrát počas týždňa, 27% (16) aspoň 2x týždenne a 1% (1) opýtaných využíva túto možnosť len raz do týždňa.

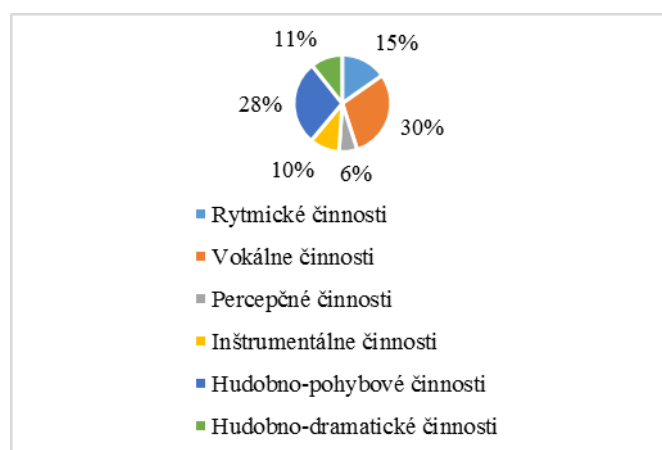
Graf 13 Využívanie piesní v hudobno-výchovnom procese

Pri položke č. 6 (Graf 14) uviedlo až 87% respondentiek, že pri svojej práci využíva viac ľudovú pieseň. Umelá pieseň (13%) je v tejto oblasti Slovenska využívaná menej.

Graf 14 Preferencia piesne

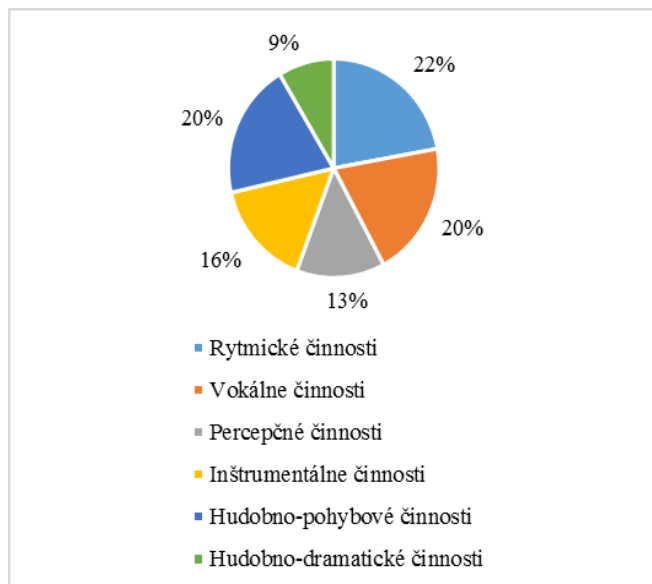
Pri položke č. 7 (Graf 15) vyplynulo, že vokálne (30%) a hudobno-pohybové činnosti (28%) sú najčastejšie využívané pri aktivitách s ľudovou piesňou. Iba 6% učiteliek s nimi pracuje pri percepčných činnostiach.

Graf 15 Využitie ľudovej piesne v hudobných činnostiach

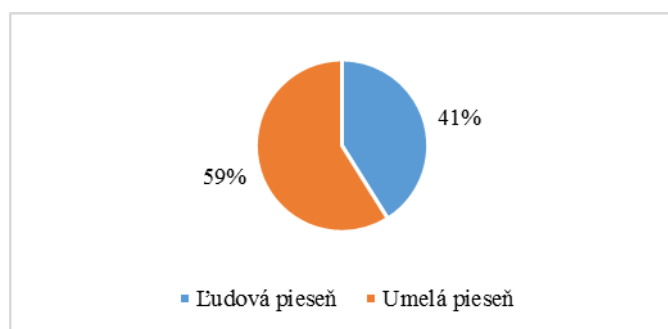
Z odpovede respondentiek (Graf 16) sme zistili, že umelá pieseň sa najčastejšie objavuje v spojitosti s rytmickými činnosťami. Uvedenú možnosť označilo 22% učiteliek. Ďalej je z grafu známe, že vokálne (20%) a hudobno-pohybové činnosti (20%) sú taktiež preferované

pri práci s umelou piesňou. Na poslednom mieste sa opäť umiestnili percepcné činnosti (13%).

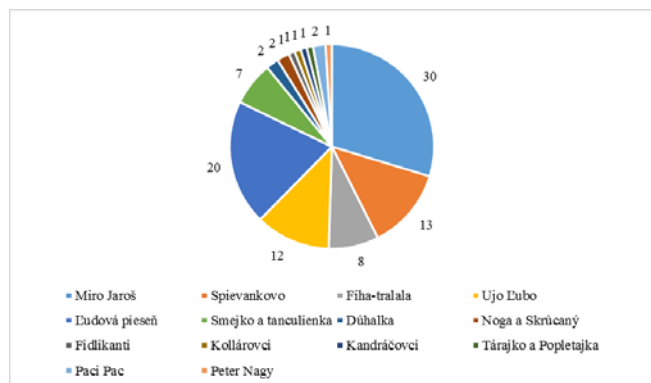
Graf 16 Využitie umelej piesne v hudobných činnostiach

V položke č. 9 (Graf 17) vyplynulo, že najobľúbenejším druhom piesne pre deti predškolského veku je umelá pieseň. Túto možnosť uviedlo 59% respondentiek. 41% opýtaných označilo ľudovú pieseň.

Graf 17 Obľúbenosť piesní u detí

V oblasti Východného Slovenska (Graf 18) deti predškolského veku najviac preferujú interpreta Míra Jaroša (30 respondentov). Ďalej majú deti v obľube ľudové piesne (20 respondentov) či Spievankovo. Uvedenú možnosť uviedlo 13 respondentov.

Graf 18 Interpreti detských piesní

Interpretácia prieskumných otázok

Na základe prieskumu sme dospeli k nižšie uvedeným zisteniam.

Prieskumná otázka č. 1: „Aká je periodicita využívania ľudových a umelých piesní v materských školách?“

Úlohou nášho prieskumu bolo zmapovať, ako často zapájajú respondenti do hudobno-výchovného procesu ľudové a umelé piesne. Na základe zistených informácií možno konštatovať, že väčšina učiteliek, nezávisle od oblastí, v ktorej pôsobia, pracuje s piesňami viackrát do týždňa. Iba mále percento opýtaných využíva piesne raz týždenne. Z výsledkov prieskumu vyplynulo, že učiteľia v dostatočnej miere využívajú ľudové a umelé piesne pri rozvíjaní hudobnosti detí predškolského veku.

Prieskumná otázka č. 2: „V ktorých činnostiach učiteľia najviac využívajú ľudové a umelé piesne?“

V oblasti Západného Slovenska dominuje práca s ľudovou piesňou najmä pri hudobno-pohybových a rytmických činnostiach. Umelé piesne majú dostatočné zastúpenie v hudobno-pohybových a vokálnych činnostiach. Na Strednom Slovensku sa ľudové piesne najčastejšie využívajú v spojitosti s rytmickými a vokálnymi činnosťami. Umelé piesne sa najčastejšie uplatňujú pri hudobno-pohybových, rytmických a hudobno-dramatických činnostiach. V oblasti Východného Slovenska sme zistili, že umelá pieseň sa najčastejšie objavuje v spojitosti s rytmickými, vokálnymi a hudobno-pohybovými činnosťami. Naopak ľudové piesne učiteľky preferujú prevažne pri práci s vokálnymi a hudobno-pohybovými činnosťami. Je zaujímavé, že takmer všetky respondentky iba veľmi ojedinele pracujú s piesňami pri percepcných či hudobno-dramatických činnostiach. Na základe realizovaného prieskumu môžeme skonštatovať, že využitie piesní má v uvedených činnostiach ustupujúcu tendenciu.

Prieskumná otázka č. 3: „Aký druh piesne majú deti v obľube?“

Odpovede respondentiek z celého Slovenska poukázali na to, že väčšina z nich preferuje pri práci s deťmi najmä ľudové piesne. V dostatočnej miere však zapájajú do hudobno-výchovného procesu aj detské populárne piesne. Naopak u detí je viac preferovanejšou umelá pieseň. Zistený fakt môžeme pripísať skutočnosti, že deti predškolského veku sú v súčasnosti viac zdatnejšie pri používaní informačno-komunikačných technológií.

Prieskumná otázka č. 4: „Ktorých interpretov detských populárnych piesní preferujú učiteľia vo svojej práci?“

Prevažne sa najčastejšie vo všetkých oblastiach Slovenska medzi interpretmi detských populárnych piesní objavoval Miro Jaroš. Ďalej respondenti uvádzali Spievankovo, Fiha Tralala, Smejka a Tanculienku, Dúhalku, Uja Ľuba či všeobecne ľudové piesne.

3. ZÁVER

Využitie ľudových a umelých piesní má v predprimárnom vzdelávaní mnoho výhod. Piesne sú vynikajúcim nástrojom na rozvoj jazykových schopností, pamäti a rytmických zručností u detí. Ľudové piesne majú často jednoduché melódie a texty, ktoré si deti dokážu ľahko zapamätať a zaspievať. Týmto spôsobom podporujeme ich pamäť a schopnosť opakovania, čo je dôležité pre rozvoj jazykových zručností. Okrem toho, ľudové piesne zvyčajne odrážajú kultúrny kontext a môžu pomôcť deťom lepšie porozumieť svojmu dedičstvu a tradíciám. Umelé piesne môžu deti zaujať svojou melódiou, rytmom a textom, ktorý často obsahuje jednoduché slová a frázy. Týmto spôsobom sa rozvíja ich jazyková zručnosť, slovná zásoba a v neposlednom rade aj hudobné schopnosti. Pri používaní ľudových a umelých piesní v predprimárnom vzdelávaní je dôležité, aby pedagógovia vytvárali príjemné a podporujúce prostredie, v ktorom deti môžu aktívne

spievať a vyjadrovať sa cez hudbu. „Počas plnenia vopred stanovených výchovno-vzdelávacích cieľov sa teda nemusíme opierať len o vhodnosť zvolených vyučovacích metód, ale môžeme sa sústrediť aj na vytvorenie pozitívnej edukačnej klímy. Tým dosiahneme, že jednotlivé vzdelávacie inštitúcie nebudú iba miestom, kde dieťa nadobúda vedomosti a kompetencie, ale aj miestom s dobrým citovým zázemím, ktoré mu tak vytvára vhodné prostredie pre jeho ďalšiu vzdelávaciu činnosť.“ (Hubinská, 2019, s. 282). V takom prostredí môže interakcia s piesňami zlepšiť emocionálny výraz detí a posilniť ich sebavedomie. Ľudové a umelé piesne zároveň podporujú rozvoj jazykových, hudobných a emocionálnych zručností u detí. Dokazuje to aj realizovaný prieskum, v ktorom sme poukázali na aktuálny stav využívania ľudových a umelých piesní v prostredí materských škôl. Úlohou prieskumu bolo zmapovať, ako často zapájajú učiteľky do hudobno-výchovného procesu ľudové a umelé piesne. Na základe získaných odpovedí od respondentiek, sme dospeli k záveru, že najväčší výskyt využívania ľudových piesní sa objavuje u učiteľiek MŠ na Západnom a Východnom Slovensku. Naopak u detí predškolského veku sú preferovanejšie umelé piesne vo všetkých oblastiach Slovenska. Zistený fakt môžeme pripísať skutočnosti, že deti predškolského veku sú v súčasnosti viac zdatnejšie pri používaní informačno-komunikačných technológií (využitím IKT na primárnom stupni sa bližšie zaoberala Hubinská, Z. Innovative didactic tools and classical music in children's musical physical activities as part of their dance training at primary schools of arts. In *Ad Alta* 2018, p. 93-96). Taktiež nás zaujímalo, v ktorých činnostiach učители najviac využívajú ľudové a umelé piesne. Zistili sme, že najvýraznejšie zastúpenie majú ľudové a umelé piesne v hudobno-pohybových, rytmických a vokálnych činnostiach. V rámci využitia hudobno-dramatických a perцепčných činností sa objavuje ustupujúca tendencia. V prieskume sme sa zamerali aj na preferenciu interpretov detských piesní. Najčastejšie vo všetkých oblastiach Slovenska medzi interpretmi objavovali Miro Jaroš, Spievankovo, Fíha Tralala, Smejko a Tanculienka, Dúhalka, či Ujo Ľubo.

Zdroje

1. BURLAS, L. 2006. *Formy a druhy hudobného umenia*. Žilina: Žilinská univerzita, 2006. 306 s.
2. HUBINSKÁ, Z. 2018. Innovative didactic tools and classical music in children's musical physical activities as part of their dance training at primary schools of arts. In *Ad Alta* 2018, p. 93-963.
3. HUBINSKÁ, Z. 2019. Edukačná klíma a jej vplyv na vyučovací proces v tanečnom odbore na základných umeleckých školách. In *Slovenská hudba: revue pre hudobnú kultúru*, roč. 45, č. 3. s. 282-287. ISSN 1335-2458.
4. POŠ, V. 1961. *Náuka o hudebních formách*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1961. 292 s.
5. ZENKL, L. 1990. *ABC hudebních forem*. Praha: Bärenreiter, 1990. 258 s. ISBN 9788086385334.